

MEMÒRIA ARQUEOLÒGICA DE LA INTERVENCIÓ
EFFECTUADA AL PASSEIG PICASSO, 9-11.
(BARCELONA, EL BARCELONÈS)

Codi MUHBA: 109/08

Data intervenció: octubre 2008

Eva Orri Terrado

Barcelona, desembre 2010

ÍNDEX

- 1. FITXA TÈCNICA**
- 2. INTRODUCCIÓ**
- 3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC**
- 4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS**
- 5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ**
- 6. METODOLOGIA**
- 7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES**
- 8. CONCLUSIONS**
- 9. BIBLIOGRAFIA**
- 10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**
- 11. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
 - 11.1. Documentació fotogràfica**
 - 11.2. Documentació planimètrica**

1. FITXA TÈCNICA

LLLOC DE LA INTERVENCIÓ	Passeig Picasso, 9-11. Barcelona
UBICACIÓ	Barri de la Ribera (Ciutat Vella) Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431880 Y: 4582165 Z: 6,8 m. s.n.m
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	6-7 d'octubre de 2008.
PROMOTOR	ETRA CATALUNYA S.A
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Eva Orri Terrado

2. INTRODUCCIÓ

Amb motiu de les obres previstes per l'empresa **ETRA CATALUNYA S.A.** per tal de realitzar una canalització subterrània per a la instal·lació d'un cablejat de fibra òptica, calia practicar un pou per col·locar la maquinària, situat en el subsòl de la vorera del Passeig Picasso, davant els números 9-11 de la ciutat de Barcelona. Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric, el **Museu d'Història de Barcelona**, decidí que calia realitzar un seguiment arqueològic dels treballs, per tal de poder documentar i preservar les restes arqueològiques que poguessin aparèixer al subsòl, sempre cenyint-nos a les necessitats que l'obra requeria.

Un cop obtinguts els permisos sol·licitats a la **Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya**, es procedí a la intervenció arqueològica que fou adjudicada a l'empresa **CHROMA REHABILITACIONS INTEGRALS S.L.** sota la direcció de l'arqueòloga Eva Orri Terrado.

El control arqueològic es realitzà sota la supervisió del **Servei d'Arqueologia i Paleontologia**, seguint la normativa municipal i general en temàtica de patrimoni. La resolució de la Direcció general autoritzava la intervenció entre els dies 13 i 17 d'octubre però donada la urgència per tal de poder donar servei als usuaris l'obra es portà a terme els dies 6 i 7 del mes d'octubre de 2008.

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

La comarca del Barcelonès, comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut com a Collserola i delimitat pels rius Llobregat i Besòs. Des del punt de vista morfològic, doncs, s'aprecien dues grans unitats, Collserola i el Pla.

A la Serra de Collserola hi trobem una formació de *horst* compostat per materials granítics i esquistosos, limitat al Nord pel Vallès (Sector central de la Depressió Pre-litoral), a Llevant pel Turó de Roquetes (Besòs), al Sud pel Turó de Valldaura i a l'Oest pel Llobregat.

En quant al Pla, es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral (composta de llicorelles silurianes assentades en un basament granític) i a migjorn per la falla que segueix ran de mar des del Garraf i el Turó de Montjuïc fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-balear, dibuixà el que a grans trets havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins.

En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic, sedimentaren dipòsits marins dels qual són testimonis una sèrie de petits i suaus turons (dels Ollers, del Tàber, de les Falzies, de la Bota). La falla es fa visible al Pla ja que si des de Collserola els dipòsits baixen d'una manera continuada, suau i regular, al punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura amb la presència d'un salt o esglaó d'uns 20 metres, clarament visible en la morfologia urbana (les baixades de Jonqueres, de la Via Laietana, els carrers d'Estruc, de les Moles o de Jovellanos). Salt aquest que fou aprofitat per la defensa de la ciutat situant-hi les muralles o a nivell econòmic, explotat amb la ubicació de diversos molins a la zona coneguda com de les moles (actual carrer de les Moles).

De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de licorella ni de granit, sinó que ens trobem un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïns i del corrent litoral.

En aquest sector del pla es formaren maresmes i estanyols, però donat que la costa ha anat avançant, molts d'aquests ja no existeixen en l'actualitat tot i que

molts d'ells han continuat vius en els topònims de la ciutat (Banyols a la marina de Provençals, la Llavineria a Portal Nou, la Llacuna i la Llanera al Llobregat o l'estany del Cagalell al Port).

Referent al terme municipal de Barcelona, que és el que ens ocupa en aquest cas, arriba a una extensió de 1.754.900 h i s'estén a la costa mediterrània en una plana de 5 Km d'amplada limitada al NW per la Serra de Collserola (que culmina a 512 metres amb el Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs.

La seva funció de capital sempre ha estat afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció N-S la Catalunya Central (el Llobregat i l'eix Besòs – Congost – Ter).

Com hem esmentat abans, ens trobem davant d'un territori format a causa de l'acumulació de sediments provinents de les rieres, torrents i deltes dels rius propers a la ciutat així com de sediments marins (és reconegut que en els darrers segles, Barcelona ha guanyat terreny al mar).

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament diversificades.

- El nucli antic, que correspon a la primitiva ciutat romana, damunt el Mont Tàber (15m), proper a la mar, dominat al Sud pel gran promontori de Montjuïc (173m), i que amb els seus ravals més pròxims fou tot Barcelona fins a mitjans del segle XIX.
- Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat.
- I una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del Pla Cerdà), quan caigueren les muralles, que representà la unió entre la Barcelona Vella i els municipis del Pla. Aquests van ser annexionats a la ciutat a finals del segle XIX, tret dels barris d'Horta i Sarrià que ho van ser a principis del segle XX, i van permetre alhora el creixement demogràfic i urbanístic modern, ultrapassat els darrers decennis per un creixement sovint caòtic i incontrolat que ha arribat, amb caràcter marcadament suburbial, als racons més extrems de la plana i ha amenaçat tota

la muntanya.

4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

Els passeig Picasso es troba a la zona on se situa actualment el barri de la Ribera. Aquest en època romana es trobava fora del recinte emmurallat de la colònia de *Barcino*, però a finals del segle X es va començar a poblar donant lloc a la Vilanova de la Mar.

La Vilanova de la Mar es va formar entorn de l'església de Santa Maria de les Arenes, on s'arribava directament des de la ciutat a través del carrer de l'Argenteria, i al voltant de la qual es va anar desenvolupant una àrea molt fèrtil que anà creixent al llarg del segle XI fins arribar a ser habitada entre els segles XII-XIII per gran quantitat d'artesans vinculats al mar, nobles i burgesos. Tot aquest creixement va donar lloc a la creació d'una nova unitat administrativa, el Quarter del Mar. Al segle XIV s'hi inclou dins de la fortificació que havia estat construïda un segle abans.

El barri ve marcat pel fet d'estar arran de mar, en la zona del primer port natural utilitzat per la ciutat, entre el turó de les Falcies (l'actual llotja) i la desembocadura del Rec Comtal. L'any 964, el comte Mir patrocinà la construcció d'una sèquia o rec que portaria l'aigua superficial del riu Besòs a la ciutat per les necessitats de regar els horts, moure els molins de farina i per la indústria de tintorers i curtidors.

De la seva utilització han quedat noms de carrers com el de la Sènia, el de les Moles.... El Rec al llarg dels segles començà a fer-se insuficient i a contaminar-se i s'anà cobrint fins ser utilitzat com a clavegueram. Al 1322 fou prohibit ja veure aigua del Rec, possiblement a causa de l'epidèmia de febre groga que tingué lloc el 1321 a la ciutat. L'any 1870 es tancà el darrer molí a les Basses de Sant Pere.

El barri va continuar prosperant, fins a principis del segle XVIII quan aquesta zona patí un canvi radical com a conseqüència del desenllaç de la guerra de Successió (1701-1715).

A principis del segle XVIII, l'enfrontament polític amb el rei Felip V, significà una gran conflagració internacional, que després s'anà reduint, per l'abandó dels implicats del bàndol austríac, a una guerra de la dinastia dels Borbons contra

Catalunya, que va culminar amb el famós setge i assalt de la ciutat de Barcelona l'onze de setembre de 1714. Li va succeir un període de repressió on es desmuntà tot el sistema institucional català, i al qual tracten de donar-li una imatge física amb la demolició d'una part de la ciutat rebel, el barri de la Ribera, per tal d'aixecar una enorme fortalesa estrellada, materialitzant així el nou poder militarista.

Aquesta instal·lació militar respon al model que imperava a partir del segle XVI a la majoria de places estratègiques de Europa Occidental.

Pel cas que ens ocupa -la Ciutadella-, en els projectes de l'enginyer militar Jorge Próspero de Verboom, encarregat del seu projecte d'obres, s'establien tres punts forts per a Barcelona (a més de Montjuïc): la ciutadella, les drassanes (no realitzat) i el baluard de Tallers. També es farien noves casernes militars. La seva construcció va significar també el desviament del Rec Comtal amb un nou recorregut que passava per l'actual carrer del Rec.

El model constructiu de la ciutadella segueix a Vauban: planta poligonal estrellada amb flancs corbats i cinc baluards: Rei, Reina, Príncep, Don Felipe i Don Fernando. Els baluards Rei i Reina miraven cap a l'interior de la ciutat. Al voltant de la ciutadella hi havia un gran fossar i una esplanada d'uns 120 m d'amplària.

Les primeres demolicions es feren el 1715. Les muralles i baluards s'acabaren el 1718. El 1727 s'acabaren els edificis i altres instal·lacions. La construcció comportà la destrucció de prop de 900 cases del barri de la Ribera. A més, la ciutat pagà la construcció de la fortalesa. El problema de poblament no es solucionà i el barraquisme s'acumulà a prop del port.

La Junta Revolucionària Provisional, apareguda durant el destronament d'Isabel II, acordà l'octubre de 1868 la destrucció de la Ciutadella. El 1869 es decideix la conversió de la zona en parc, i l'Ajuntament ha de pagar la demolició, indemnitzar propietaris i construir casernes alternatives. El 1871 s'elegí el projecte de parc de Josep Fontserè i Mestre.

En plena construcció, es decideix col·locar a la zona la Gran Exposició Internacional de 1888. Arran d'això es traslladaran les tropes a les noves casernes del carrer de Wellington. El palau del Governador, l'església i l'arsenal es mantindran. De l'exposició universal es conserven el restaurant (avui Museu de Zoologia), l'Hivernacle i l'Umbracle. Ja abans de l'Exposició Universal, es construí

el 1882 el Museu Martorell de Arqueologia e Historia Natural (avui museu de Geologia), primer museu públic de Barcelona.

Pel que fa als espais més propers, cal destacar la construcció entre 1873 i 1876 del Mercat del Born , així com al voltant seu, alguns locals d'emmagatzematge i venda de productes alimentaris, la majoria amb soterranis, alguns dels quals han perdurat fins l'actualitat.

El 1892 es creà l'embrió del que serà l'actual zoològic de Barcelona i el 1917 es fan els actuals jardins de la plaça d'Armes.

L'any 1951, el Parc de la Ciutadella fou declarat jardí històric- artístic per un consell de ministres del dia 21 de desembre.

A partir dels anys 50, va començar una reacció en pro del Parc que havia de culminar durant el govern de Josep Maria de Porcioles, alcalde de la ciutat entre 1957 i 1973.

Amb les obres realitzades en aquesta etapa, i la complementarietat del Zoològic gràcies al qual l'extensió del parc es multiplica per cinc, la Ciutadella recuperà la popularitat perduda.

L'àmbit intervingut forma part d'una zona d'alt valor històric i arqueològic. Està situat molt a prop del Mercat del Born on han estat identificades les restes corresponents a l'antic barri de La Ribera i alguns vestigis d'època anterior, durant l'excavació duta a terme entre finals de l'any 2001 i mitjans de l'any 2002¹. Els treballs realitzats anteriorment a l'interior de l'antic Mercat del Born ja havien permès descobrir diverses estructures corresponents a l'entramat urbanístic d'aquest barri².

Sense deixar de tenir en compte la importància dels treballs realitzats al Mercat del Born, havia estat localitzada part de la trama urbanística de l'antic barri de la Ribera

¹ ARTIGUES, P, LL.,; FERNÁNDEZ, T, 2001-2002.

² BARRASETAS, E.; HUERTAS, J. 1994; FÀBREGAS, M.; HUERTAS, J. 1998.

en intervencions anteriors. A prop del carrer de la Ribera havia esta descoberta una necròpolis baix-imperial i alt-medieval³.

El juliol de 1989, degut a les obres de construcció de la xarxa de col·lectors de Bogatell Sud-Est, es realitzaren unes rases al passeig Central del parc de la Ciutadella, que posaren al descobert una de les portes d'entrada a la Ciutadella militar i alguns trams de muralla medieval⁴.

A la cruïlla entre l'avinguda Vilanova i el passeig Lluís Companys, es va localitzar un tram de l'antic Rec Comtal. Aquest sector s'havia convertit en el passadís de la línia 1 del metro; entre el carrer Comerç i el carrer Princesa es trobà un col·lector construït amb petits carreus lligats amb morter, possiblement de finals del segle XIX; de la ciutadella, es localitzaren dos trams de *cortina* i tres trams del mur dels baluards del Rei i de la Reina.

D'això s'ha fet restitució planimètrica, amb la qual s'ha derivat el conjunt global de la fortificació. Aquesta restitució va ser realitzada des del primer moment pel Museu d' Història de Barcelona (MUHBA).

L'any 1997 es portà a terme una intervenció als carrers de l'Argenteria i de Manresa, amb motiu de la instal·lació de la recollida pneumàtica d'escombraries. L'excavació va permetre localitzar una via romana ja existent al segle I d. C. que sortia de la ciutat en direcció al mar. Així mateix, es va documentar part d'una necròpolis datada entre els segles IV i VI d. C. al voltant de la via que anava cap al mar⁵.

El mateix any es va actuar a la Casa Mauri i al Palau Finestres del carrer de Montcada (núm. 21 i 23, respectivament) amb motiu de la seva rehabilitació. D'aquesta manera, es va documentar la possible existència, entorn del moment de fundació de la colònia de *Barcino*, d'un forn d'àmfores en una zona propera a

³ FARRE, R.; SERRÀ, D. 1991

⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA, 1990

⁵ MIRÓ, N. 1997 o posterior

l'excavada, forn que podria estar en relació amb una vila o centre d'explotació agrícola. També es va localitzar una petita estructura conformada per dos murs i pavimentada amb *opus signinum*, la qual va ser datada entre els segles I i V d. C. D'altra banda, i ja d'època més tardana, s'excavaren vuit tombes amb un total de dotze individus, necròpolis que s'inicia al segle V i que podria continuar més enllà del segle VI⁶.

L'any 1999 es va iniciar una excavació al solar de l'antic mercat de Santa Caterina, motivada per les obres de remodelació de l'edifici del mercat. La intervenció arqueològica va permetre documentar una primera ocupació de l'àrea durant el bronze inicial (amb la presència d'un enterrament doble d'inhumació i un parell de sitges), una segona fase durant l'alt imperi (aparegué un possible centre productiu d'àmfores), una tercera fase entre els segles IV i VI d. C., en què es documentà una necròpolis, i finalment, importants troballes que permeteren estudiar l'evolució de l'església i convent de Santa Caterina durant l'època medieval i moderna⁷.

L'entorn del passeig del Born va ser objecte d'intervencions arqueològiques també durant l'any 2001. En la primera intervenció es va localitzar un total de tres individus inhumats de cronologia romana tardana i un nivell de pavimentació, el qual podria correspondre a un *rudus*⁸.

Les següents intervencions arqueològiques tingueren com a resultat la localització de part de la necròpolis romana tardana que s'estenia entre els indrets actualment ocupats per l'església de Santa Maria del Mar i per l'antic Mercat del Born. Així mateix, es van localitzar quatre enterraments altmedievals a la placeta de Montcada vinculats per la seva cronologia i situació a l'antiga sagrera de Santa Maria de les Arenes. Finalment, s'excavà una petita part de la gran fossa comuna

⁶ VILA i CARABASA, JM. 1998 o posterior

⁷ AGUELO, J.; HUERTAS, J.; PUIG, F. 2003

⁸ FABREGAS, 2004.

on van ser inhumades les víctimes del setge borbònic que va patir Barcelona l'any 1714⁹.

D'altra banda, durant el 2001 es va portar a terme una intervenció al núm. 5 del carrer d'en Boquer, a causa d'unes obres a la finca que comportaven rebaixos de terra. Es va documentar un mur anterior al segle XV (potser mur de perímetre d'una propietat) i diverses comparticions i reordenacions de la finca probablement dels segles XVII i XVIII¹⁰.

Durant els anys 2002 i 2003, s'efectuà una intervenció al solar núm. 21 del carrer de la Princesa, amb motiu de la futura construcció d'un centre cultural vinculat a Caixa Penedès. S'identificaren diverses fases d'ocupació: una primera possiblement del segle I d. C., testimoniada per un taller de ceràmica, format per una àmplia habitació i un forn; una segona fase del segle V al VI d. C., amb un nivell de terraplenament i l'existència d'un possible camí; ja d'època altmedieval es va documentar un mur de tàpia; pel que fa a la baixa edat mitjana, es detectà una important trama urbana, que tingué continuïtat en època moderna i contemporània¹¹.

L'excavació portada a terme en el solar del Passeig Picasso 24b-30¹², va permetre documentar la presència d'estructures arquitectòniques que formaren part de l'antic barri de la Ribera. A la part central del solar es va localitzar part de la planta d'una església de grans dimensions que va pertànyer a la comunitat de Clergues Regulars Menors, coneguts com els Menorets, construïda al segle XVII i possiblement no acabada. Es conserva bona part del presbiteri de la nau central i de la nau lateral est. Al costat est de l'església es van documentar estructures

⁹ CALPENA, D. 2004

¹⁰ FLORENSA, F. 2002

¹¹ CASAS, J. 2003

¹² CABALLÉ, G. 2006

corresponents a l'antic carrer Joan Grec. Un altre tram d'aquest carrer es va poder localitzar al subsòl del solar del núm. 24 del mateix passeig.

En el soterrani del Passeig Picasso núm. 22, es van localitzar diverses estructures negatives (pous i sitges) d'època moderna.

Diverses intervencions realitzades entre els anys 2003 i 2006, a l'estació de França¹³, carrers Pujades, Wellington, Almogàvers, al passeig Lluís Companys¹⁴ i al carrer de Circumval·lació¹⁵, posaren al descobert diversos trams de muralla i un baluard de la Ciutadella militar construïda al segle XVIII i destruïda a finals del segle XIX per tal de construir el Parc¹⁶.

¹³ SUAÚ, L. 2004

¹⁴ TRAVESET, A. 2003

¹⁵ CASTILLO, R. 2006

¹⁶ MORALES, F X. 2005

5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Arrel de les obres efectuades per l'empresa **ETRA CATALUNYA S.A** . per tal de realitzar una canalització subterrània per l'estesa d'un cablejat de fibra òptica es va creure necessari fer un seguiment arqueològic amb l'objectiu de documentar i recuperar les possibles restes arqueològiques que hi poguéssim detectar, ja que ens trobem en un espai de gran interès arqueològic i d'alt valor històric.

Per tant, hi hauria possibilitats de trobar restes arqueològiques vinculades a la història de Barcelona, ja que el barri de la Ribera és un dels barris medievals més antics construïts fora de les muralles romanes i donat que en el punt on s'ha de realitzar un pou per a la maquinària podria haver-hi estructures de l'antiga Ciutadella feta construir per Felip V.

Per tant, l'objectiu principal del seguiment arqueològic era la documentació de possibles restes existents al subsòl, durant els treballs previs a l'estesa de cable subterrani.

6. METODOLOGIA

La present intervenció preveia l'obertura del subsòl de la vorera situada al Passeig de Picasso mitjançant la pràctica d'un fossat o cala. La realització d'aquest es va portar a terme de forma mecànica mitjançant els treballs d'una màquina retroexcavadora amb cullera de que va procedir directament a l'excavació donat que aquest sector del carrer no es trobava pavimentat

El procediment utilitzat a l'hora de practicar el fossat ha estat el d'obrir i buidar la cala en tot el seu perímetre de manera continuada.

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (1991) i per A. Carandini (1997). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom "d'Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns del altres. Cada U.E es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, format per la documentació fotogràfica dels treballs realitzats i plantes i seccions en el cas que s'escaigui. La documentació gràfica consta també d'un plànol topogràfic amb la situació del fossat dins de la xarxa urbana actual del barri de la Ribera.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Els dies 6 i 7 d'octubre de 2008 es van portar a terme les tasques prèvies necessàries per tal d'instal·lar un cablejat de fibra òptica a partir de l'excavació d'un pou al subsòl del Passeig Picasso, davant dels números 9-11, en el punt on hauria d'entrar la maquinària per a realitzar un túnel que travessés el passeig. (Fig. 1 i 2)

El pou s'ha realitzat a partir de l'obertura d'una cala- cala 1000- de 2,00 m. de llargada, 1,00 m. d'amplada i una profunditat de 1,50 m., situat a una distància aproximada de 6 m. de la calçada del passeig.

Els treballs realitzats varen consistir primerament en l'extracció mecànica del nivell d'us de la vorera format per un paquet compost de sorres compactades d'una potència aproximada de 0,40 m –UE 1001-. Posteriorment es va extreure, amb el mateix sistema mecànic, un segon nivell d'aportació –UE 1002- format per sediment d'argiles i sorres de color marró i textura solta barrejat amb pedres i runa constructiva d'època contemporània, de 1,10 m. de potència. A una fondària aproximada de 1 m. han estat localitzats diversos serveis urbans que haurien estat instal·lats en el mateix indret anteriorment.

En aquesta cala no es detecta cap mena d'estructura antiga, ni estrat arqueològic que es pugui documentar amb fiabilitat, així com cap evidència de material arqueològic. L'estrat de rebliment localitzat hauria estat abocat amb la intenció de reomplir una cala oberta amb anterioritat.

El dia 7 d'octubre de 2008 finalitza el rebaix de la cala i com a conseqüència l'actuació arqueològica del control d'aquesta.

8. CONCLUSIONS

Arrel de les obres previstes per tal d'instal·lar un cablejat de fibra òptica, a partir de l'excavació d'un fossat, l'empresa **ETRA CATALUNYA S.A.** va practicar una cala al subsòl de la vorera del Passeig Picasso davant els números 9-11.

L'actual intervenció estava dirigida a l'avaluació arqueològica del terreny. El resultat un cop realitzat el control de la cala ha estat el següent:

- La cala 1000 presenta una seqüència estratigràfica formada pel nivell d'us del passeig i per un estrat de farciment d'aportació de terres amb presència de pedres i runa constructiva d'època contemporània.

Les conclusions que podem extreure d'aquesta intervenció arqueològica són més aviat poques, ja que les restes, pel que fa a estructures i a material arqueològic són inexistents.

Així doncs, pel que fa a la cala 1000 no ens aporta cap mena d'estratigrafia fiable i no presenta cap mena d'estructura antiga que es pugui documentar.

Cal concloure esmentant que malgrat la intervenció no hem pogut documentar cap estructura arqueològica corresponent a cap fase d'ocupació del carrer. No ha estat localitzada cap resta corresponent a estructures que possiblement es trobarien en el subsòl i que han estat documentades en excavacions anteriors. La informació extreta en altres controls arqueològics portats a terme a la mateixa zona reflexa la conformació d'un espai on es trobarien documentades restes d'època moderna corresponents a la ciutadella militar construïda al segle XVIII i destruïda a finals del segle XIX per tal de construir el Parc de la Ciutadella.

Així doncs, caldrà esperar futures intervencions que aportin noves dades per poder avançar en la història d'aquest barri i de la ciutat.

9. BIBLIOGRAFIA

AGUELO, J.; HUERTAS, J.; PUIG, F. (2003): "El convent de Santa Caterina de Barcelona. L'aportació de l'arqueologia". A: II Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Actes. Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval. Sant Cugat del Vallès. Pàg. 78-86.

AJUNTAMENT DE BARCELONA:

<http://www.bcn.es/cgiguia/picclient?Servicio=PICNET&Idioma=0&Tipo=TOP&Calle=Passeig+picasso&Numero=9&Escala=1000&AntiAlias=1&filename=>

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1990). Secció d' Arqueologia Urbana. Informe-memòria intervenció arqueològica al Parc de la Ciutadella. 2 vol. Barcelona: Ajuntament de Barcelona/Institut de Cultura.

ARTIGUES, P LI.; i FERNÁNDEZ, A. (2002): Memoria de la intervenció arqueològica en "L'Antic Mercat del Born" de Barcelona. Fechas de la intervenció: noviembre de 2001 – abril de 2002. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

BARRASETAS, E.; HUERTAS, J. (1994): Memòria arqueològica de l'Antic Mercat del Born. Inèdit.

BATLLE, C. (1988): "L'expansió Baix medieval. Segles XIII-XV": Història de Catalunya, vol.III. Barcelona.

CABALLÉ, G. (2007): Memòria arqueològica al solar del Passeig Picasso, 24bis-30. Barcelona. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

CALPENA, D. (2004): Memòria arqueològica conjunta de les intervencions a l'entorn del Passeig del Born (C/ Sombrerers, Fossar de les Moreres i Placeta de Montcada) i Plaça del Fossar de les Moreres. Barri de la Ribera, Ciutat Vella (Barcelona). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

CARANDELL, J.M. (1982): "Nueva guía secreta de Barcelona". Ed. Martínez Roca, S.A. Barcelona.

CARANDINI, A. (1997), *Historia de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Crítica, Barcelona.

CASAS, J. (2003): Informe preliminar de la intervenció arqueològica al C/ Princesa, 21 i C/ Boquer, 8-12, (Barcelona). 2003. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

CASTILLO, R. (2006): Intervenció arqueològica al Carrer Circumval·lació 1b, de Barcelona. Inèdit

CIRICI, A. (1971): "Barcelona pam a pam". Ed. Teide. Barcelona

DDAA. (1991): "Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat"; Gran Geografia comarcal de Catalunya. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. (1972): Barcelona i la seva Història, vol. I. Barcelona.

FABRE, J.; HUERTAS J.M. (1977): "Tots els barris de Barcelona". Edicions 62. Barcelona.

FÀBREGAS, M. (2002): Memòria tècnica del sondeig arqueològic realitzat al nord del solar de Fonollar, 13, (Barcelona). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

FÀBREGAS, M. (2004): Memòria arqueològica: entorn del Passeig del Born (Barri de la Ribera, Districte Ciutat Vella). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

FARRE, R.; SERRÀ, D. (1991): Memòria de l'excavació a la Plaça Comercial, (Barcelona). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

FLORENSA, F. (2002): Memòria del seguiment arqueològic al Carrer d'en Boquer, 5, (Barcelona). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

GARCIA ESPUCHE, A. (1987): La Ciutadella: una intervenció urbana en el "llarg termini" (1715-1869). L'Avenç, revista d' Història, núm. 106.

HARRIS, Edward C. (1991): Principios de estratigrafía arqueológica. Crítica. Barcelona.

HERNÀNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. (1998): El Parlament de Catalunya. Barcelona.

MIRÓ, Núria. (1997 o posterior): Memòria de la intervenció realitzada als carrers de l'Argenteria i Manresa, (Barcelona). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

MORALES, F X. (2005): Memòria de la intervenció preventiva (control arqueològic) efectuada al passeig Picasso 7-21 / jardins de Fontseré i Mestre (Parc de la Ciutadella).Barcelona. Inèdit.

SALES, N. (1998): "Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII". Història de Catalunya, Vol. IV. Barcelona.

SALRACH, J.M. (1988): "El procés de feudalització. Segles III-XII". Història de Catalunya, vol. II. Barcelona.

SANPERE I MIQUEL, S. (1890): La Rodalia de Corbera, 2 vol. Barcelona.

SUAU, L. (2004): Memòria de la intervenció arqueològica a l'estació de França, Barcelona, agost de 2003. Inèdit.

TRAVESET, A. (2003): Memòria conjunta tècnica de les intervencions següents: c/ Pujades i c/ Wellington; entorn del parc de la Ciutadella; c/ Almogàvers i passeig Lluís Companys. Inèdit.

VILA i CARABASA, JM. (1998 o posterior): Memòria de la intervenció arqueològica al C/ Montcada, núms. 21-23, (Barcelona). Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE :1001	
Sector: Passeig Picasso		Fase:	Cronologia: s. XX.
9-11.Codi intervenció: 109/08			
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús		
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per sorres compactades d'una potència de 0,40 m. Cota superior: 6,80m. s.n.m./ Cota inferior: 6,40m. s.n.m.		
M A T E R I A L			
DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	1002	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE :1002	
Sector: Passeig Picasso		Fase:	Cronologia: s. XX.
9-11.Codi intervenció: 109/08			
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació		
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per argila i sorra de color marró barrejada amb pedres i restes de material constructiu contemporani d'una potència de 1,10 m.Cota superior: 6,40m. s.n.m./ Cota inferior: 5,30m. s.n.m.		
M A T E R I A L			
DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

11. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

.1 Documentació fotogràfica

- **F 1.** Cala 1000. Passeig Picasso 9-11. Inici de l'obertura de la cata.
- **F 2.** Cala 1000. Passeig Picasso 9-11 Procés de treball amb màquina.
- **F 3.** Cala 1000. Passeig Picasso 9-11. Pou Finalitzat.

Fotografia 1.

Fotografia 2.

Fotografia 3.

11.2. Documentació planimètrica

- **Fig 1.** Plànol de situació del carrer on es va realitzar la intervenció.
- **Fig 2.** Planta de la cala practicada al subsòl de la vorera del Passeig Picasso 9-11 de Barcelona.

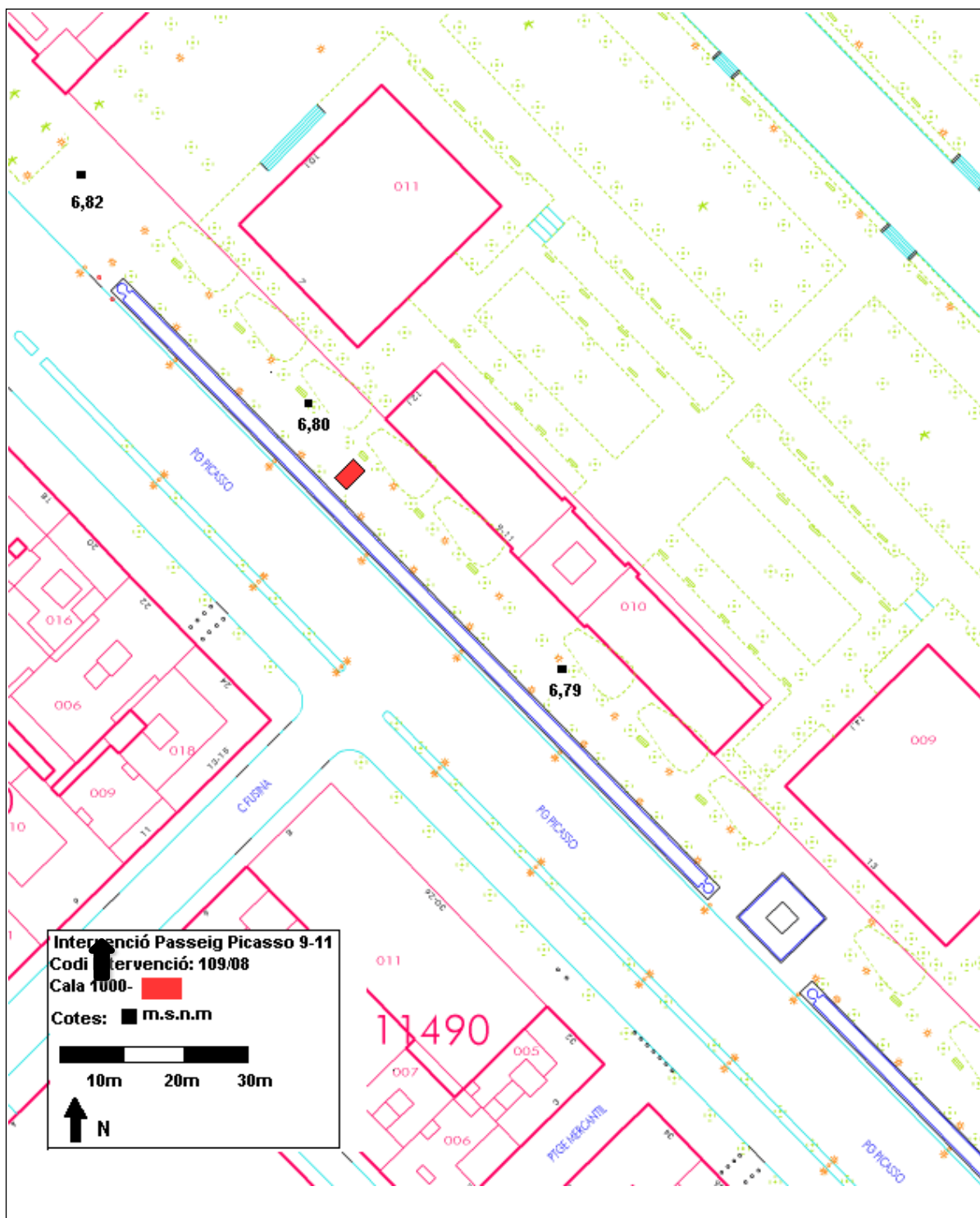

Fig. 2